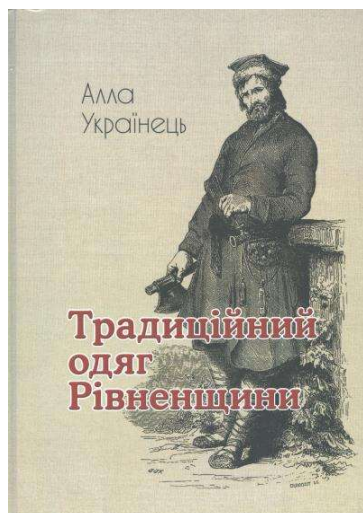

РЕЦЕНЗІЯ НА ВИДАННЯ:

УДК 391(477.81)''...0/195''(049.32)

Ю. М. Нікольченко

О. В. Головка

Українець А. М. Традиційний одяг Рівненщини. У двох книгах. Книга 1 – Рівне: У фарватері істин, 2019. – 208 с.: іл.

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-19-152-161

Проаналізована перша частина монографії «Традиційний одяг Рівненщини» заслуженого працівника культури України А. Українець. Наголошено, що ця книга є першою спробою у вітчизняній історіографії комплексно дослідити історико-культурну тенезу традиційного вбрання населення Рівненської області – частини великого Волинсько-Поліського регіону України від доби пізнього палеоліту до середини ХХ ст.

Зазначено, що у контексті сучасної орієнтації української етнографії, краєзнавства і культурології, спрямованих на аналіз історико-культурних процесів розвитку традиційної культури українців та перегляду усталених поглядів щодо сприйняття явищ та особливостей регіональної народної культури в Україні, обрання дослідницею теми монографії видається на часі.

Підкреслено беззаперечну наукову вартість і перспективність її використання в історичних, етнографічних, краєзнавчих і культурологічних дослідженнях, відповідно й у музейній та культурно-просвітницькій практиці, а також у закладах вищої освіти України в курсах «Історія України», «Історія української культури», «Українська етнографія», «Традиційна культура українців», «Культурологія». Висновки, сформульовані наприкінці монографії, є вагомим теоретичним підґрунтям для подальших досліджень та розробок стратегії наступних наукових студій.

Монографія стане у нагоді науковцям, студентам, працівникам культури; вона є вагомим внеском А. Українець у розвиток української етнографії, краєзнавства і культурології.

Одна з яскравих сторінок культури нашої країни пов'язана з традиційним одягом українців, який сформувався під впливом довгих і складних процесів свого розвитку. Він яскраво ілюструє національну самобутність України у світовій культурницькій парадигмі.

Художня довершеність – визначальна риса українського народного вбрання, завдяки якій одяг можна вважати своєрідним колективним мистецьким твором, що створювався протягом тривалого часу багатьма поколіннями майстрів.

Питання формування народного одягу в процесі становлення і розвитку українства є невіддільними від вивчення всього багатства його виявів. Разом з тим, макрокультурний фактор вітчизняної історіографії розвитку українського традиційного одягу не завжди репрезентує реальний стан речей. У цьому контексті науковці сучасності виділяють ще один напрямок вивчення української культури в контексті впливу на її розвиток мікрокультурних факторів, зокрема регіональних, в основі яких лежить комплексне використання джерельного матеріалу та поглиблене вивчення

культури окремих територій України. Поважний вік вітчизняної наукової історіографії так і не розставив крапки над «і» у вище означеному питанні, а, навпаки, загострив інтерес дослідників до нього, особливо після проголошення незалежності України.

Регіональне розмаїття вбрання українців вимагає проведення спеціальних досліджень з метою ретельного вивчення документальних і наративних джерел, виявлення та фіксації збережених зразків для більш повного висвітлення складних етнокультурних процесів в українських теренах, які спостерігаємо на зламі ХІХ–ХХ ст.

З цієї точки зору значний інтерес являє етнокультура Південно-Західної Русі, землі якої у 1199 р. стали фундаментом Галицько-Волинського князівства. Північно-Східні землі колишнього Галицько-Волинського князівства склали територію сучасної Рівненської області – частини великого Волинсько-Поліського регіону, який здавна був комунікативною складовою, що охоплює чотири етнокультурні зони: Волинь, Північне Поділля, Українське Полісся і Білоруське Полісся [2, с. 5–6]. У зв'язку з цим набувають виключної актуальності та важливості наукові студії щодо формування і розвитку окремих етнокультурних комплексів народного вбрання означеного регіону України, де спостерігаємо спільні риси та локальні ознаки одягу, що було зумовлено історичними, етнографічними, соціально-економічними та культурними чинниками.

У 2019 р. побачила світ перша частина монографії авторитетного у науковому середовищі етнографа Волині, завідувачки сектора етнографії Рівненського обласного краєзнавчого музею, заслуженого працівника культури України Алли Українець «Традиційний одяг Рівненщини», у якій на основі комплексного аналізу археологічних, історичних, етнографічних та культурологічних джерел досліджуються особливості народного одягу населення Рівненщини у різні історичні епохи, починаючи від доби пізнього палеоліту і завершуючи першою половиною ХХ ст. [3].

Аналізуючи матеріали, що знайшли своє відображення у монографії, ми спиралися і на тридцятилітній досвід роботи у галузі культури Рівненщини одного з рецензентів, заслуженого працівника культури України Ю. Нікольченка на посадах начальника археологічної експедиції Рівненського обласного краєзнавчого музею, заступника директора з наукової роботи означеного музею, заступника начальника Рівненського обласного управління культури з питань охорони історико-культурної спадщини, музейної та культурно-просвітницької діяльності, начальника управління культури Рівненської обласної державної адміністрації. Це дає нам підставу зазначити, що вибір Аллою Українець об'єкту і предмету, мети і завдань дослідження, його актуальність і суспільна значущість, є вдалим, виваженим і своєчасним, а наукова вартість і перспективність – беззаперечні.

У монографії, яка, по суті, є логічним продовженням багаторічних досліджень і плідного творчого пошуку авторки у галузі етнографії та культури України, здійснений ретельний етнокультурний аналіз комплексів традиційного вбрання, визначені його особливості. Монографія А. Українець є результатом її науково-пошукової та науково-дослідницької роботи у Рівненському обласному краєзнавчому музеї, де, на наше велике переконання, вона створила дійсно наукову школу музейно-краєзнавчої етнографії Західної Волині [4]. В основі монографії – студії про народний одяг Рівненщини: яким він був у найдавніші часи і яким дійшов до першої половини ХХ ст. У книжку увійшли матеріали археологічних та етнографічних експедицій, учасником яких була А. Українець.

Як професійний етнограф А. Українець ретельно дослідила практично всі тематичні речові комплекси та окремі пам'ятки з фондів обласного краєзнавчого музею, державних та громадських музеїв Рівненщини. До монографії увійшли також матеріали, опрацьовані авторкою в наукових установах, музеях, архівах і бібліотеках

інших областей України, Польщі та Росії.

До видання монографії долучився відомий на Рівненщині мистецтвознавець, старший науковий співробітник сектора мистецтв Рівненського обласного краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України В. Луц, який виконав значну частку роботи, щодо її підготовки до друку, взявши на себе не лише верстку і дизайн книги, але й допоміг А. Українець у пошуках артефактів та їхньої фотофіксації на високому професійному і мистецькому рівні.

Приємно вражає високий рівень поліграфічного виконання книги, яка не поступається вітчизняним і зарубіжним зразкам аналогічної тематики. Особливо це стосується передачі кольорової гами зразків вбрання і прикрас та чудової якості друку ретро і сучасних фотографій.

У книзі використані листівки та фотографії кінця ХІХ–першої половини ХХ ст. В. Мошкова, І. Сербова, Р. Гаско, Е. Франковського, К. Мошинського, Л. Тивончука, М. і Г. Янцеви́чів, Я. Вося, С. Двораковського, С. Гохмана.

Новизна дослідження визначається тим, що поданий у ньому матеріал був *вперше* уведений до наукового обігу. В цьому контексті необхідно згадати зауваження видатного українського вченого В. Антоновича, що «...кожна нова монографія повинна повідомляти нам нові, раніше невідомі, відкриті автором, історичні дані, або ж автор її повинен нам повідомити нові висновки з матеріалу вже відомого, добуті ним уважним вивченням та критичним аналізом цього матеріалу...» [1, с. 418].

Монографія складається з шести розділів і списку використаних джерел та літератури. Слід відзначити велику роботу, проведену А. Українець по добору ілюстрацій. На них представлено археологічні та етнографічні артефакти, фотографії зразків одягу різних епох та районів Рівненщини з фондів державних і громадських музеїв, а також приватних колекцій. Загальний обсяг роботи складає 208 сторінок, а список джерел і літератури налічує 110 позицій.

У першому розділі праці – «Прикраси та вбрання прадавнього населення Волині» – дається розгорнута характеристика унікальних пам'яток матеріальної і духовної культури стародавнього населення Рівненщини, що засвідчують використання ним різних зразків одягу, виготовленого з рослинного волокна і шкур тварин та елементів і прийомів його оздоблення.

У цьому контексті авторка ретельно аналізує знахідки з археологічних досліджень об'єктів різних історико-культурних епох: від пізнього палеоліту – 20–18 тис. р. тому (стоянка поблизу с. Бармаки Рівненського району) до початку ІХ ст. (найвищий розквіт ранньослов'янської доби на Волині).

Складність дослідження полягала у тому, що переважна більшість знайдених артефактів – прикраси, які самі по собі були лише допоміжними елементами одягу або використовувалися для його оздоблення. Тому авторці монографії знадобилося багато знань і вміння, фантазії і терпіння, щоб за допомогою означених речей виконати правдиву реконструкцію вбрання давнього населення Рівненщини.

На думку А. Українець вже у добу міді (ІV–ІІІ тис. до н.е.) на території сучасної Рівненщини з'являються ознаки розвинутого прядіння і ткацтва, про що свідчать непоодинокі знахідки глиняних прясел для веретена, тягарців для ткацького верстата та кістяних проколов для зшивання частин тканини. Прикладом слугує комплекс речей, призначений для ткацтва і шиття, знайдений на поселенні лендельської культури біля с. Зозів Рівненського району.

Авторка монографії доводить, що масового розвитку прядіння і ткацтво набуває на Рівненщині у добу раннього залізного віку (ІХ–І ст. до н.е.) коли носії племен висоцької, лужицької, могилянської, милоградської, поморської культур широко

використовують не тільки необхідні для цього ремесла знаряддя, а й виготовляють або здобувають прикраси для оздоблення одягу.

Період з кінця I тис. до н.е. до початку IX ст. н.е. на території Рівненщини був пов'язаний з розвитком ранньослов'янських (зарубинецька, пшеворська, зубрицька, празько-корчацька, Лука-Райківецька) та германських (вельбарівська, черняхівська, типу Дитиничі) культур, носії яких вже використовували розвинуте прядіння і ткацтво для виготовлення одягу.

У монографії зазначається, що значну частину знахідок цього часу становлять допоміжні складові одягу, а саме: поясні пряжки, наконечники поясів та застібки-фібули з бронзи, шпильки і підвіски, що слугували застібками верхнього одягу. Характерним для означеного періоду є речовий скарб II–III ст. н.е. черняхівської культури з с. Узлісся Дубровицького району, до складу якого входять різноманітні жіночі прикраси та деталі вбрання з бронзи: браслети, фібули і гудзики, аналоги яких відомі у Прибалтиці та Верхньому Поволжі.

У другому розділі монографії – «Одяг давньоруського періоду» детально аналізується джерельна база та історіографія проблеми. Спираючись на повідомлення «Іпатського літописного зводу» («Літопис руський») та «Радзівілівського літопису», ґрунтовні дослідження унікальних пам'яток матеріальної і духовної культури X–XIII ст., здобуті археологами під час багаторічних розкопок літописних міст Дорогобужа і Пересопниці та речей з Борщівського (Здолбунівський район), Козлинського (Рівненський район), Торговицького (Млинівський район) скарбів означеного періоду, авторка монографії не тільки детально реконструює процес виготовлення та оздоблення одягу волинян часів Київської Русі, а й визначає його історичні, соціальні та регіональні особливості.

Незважаючи на невелику кількість збережених фрагментів одягу періоду Київської Русі та обмеженість історичної інформації щодо нього у межах Волинсько-Поліського регіону, авторка книги робить наступні виважені узагальнюючі висновки:

- одяг переважно виготовлявся з домотканих тканин;
- він був вільного крою з використанням поясів та інших елементів підперізування;
- вбрання оздоблювалося різноманітними прикрасами, про що свідчать археологічні джерела;
- важливе місце в системі декорування належить геометричному орнаменту;
- є всі підстави вважати, що й тканини оздоблювалися подібним орнаментом;
- в означений період на Волині були відомі всі техніки ткання, що давало можливість створювати різноманітні тканини, зокрема для одягу, інтер'єрів, господарчого призначення;
- аналогічні прийоми і техніка виготовлення тканин і одягу збереглися у регіоні до кінця XIX ст.

Науковість власних висновків А. Українець підтверджує всебічним аналізом студій широкого наукового спектру, включаючи праці археологів, істориків, етнографів, краєзнавців і культурологів: О. Брайчевської, М. Грушевського, А. Гущина, О. Карліної, М. Кучинка, Г. Маслова, О. Никорак, Ю. Нікольченка, Т. Пархоменко, Б. Прищепи, Ю. Пшеничного, М. Рабиновича, В. Седова, Р. Якимовича та інших.

Третій розділ книги – «Одяг XVI–XVII ст.» містить детальну характеристику епохи, пов'язаної насамперед з історичною долею різних земель України. Виникнення українського козацтва й утворення Запорозької Січі, специфічні політичні умови, в яких опинилась Україна у XVI–XVII ст., взаємні контакти із сусідніми народами – все це зумовило своєрідність формування української національної культури і зокрема

культури вбрання.

Так, одяг Правобережжя і Волині зазнав помітного польсько-литовського впливу. Велике значення мало й те, що через Україну, зокрема Галичину, Закарпаття і Волинь, йшло інтенсивне та постійне торговельне і культурне спілкування з країнами Центральної та Західної Європи. Стильові особливості західноєвропейського Ренесансу та з часом Бароко проникають у художній світ Волині, отримуючи місцеву інтерпретацію і в одязі.

Завдяки своїм самотнім рисам традиційний костюм Волинсько-Поліського регіону був певною позначкою належності людини до тієї, чи іншої верстви суспільства, мав досить широку й складну семантику, символізуючи крім етнічних, регіональних та соціальних ознак, вік і стать людини, її сімейний стан тощо. Варто зазначити, що досить строкатий склад населення краю XVI–XVII ст. сприяв виникненню різноманітних форм вбрання. Потреба в тканинах для одягу ніколи не зникала, що було важливим стимулом їхнього виробництва, яке існувало у двох формах: цеховому і домашньому.

На думку А. Українець, безпосереднє вивчення, нажаль, поодиноких зразків одягу людної Рівненщині означеного періоду, що збереглися в музеях України і зарубіжжя, допомагають доповнити документальні, іконографічні, літературні та нарративні джерела, твори образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва.

На нашу думку до змісту розділу органічно увійшли безцінні пам'ятки Берестецької битви 1651 р. – визначної події Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. поблизу сіл Пляшева, Острів і Солонів сучасного Радивилівського району Рівненської області.

Ініціаторами дослідження поля Берестецької битви у 1970 р. виступили відомий український археолог, блискучий знавець стародавньої і середньовічної історії України, доктор історичних наук І. Свешніков (1915–1995) і тогочасний директор Рівненського обласного краєзнавчого музею В. Сидоренко (1914–1994). Вперше в Україні пам'ятка Нового часу досліджувалася археологічними методами.

Під час розкопок місця козацько-селянської переправи через р. Пляшівку досліджено понад 2,5 га. суцільної площі, на якій виявлено близько 100 людських і 60 кінських кістяків, знайдено понад 5 тисяч унікальних достовірних козацько-селянських речей, конкретно датованих днем трагічної загибелі козацько-селянського табору – 10 липня 1651 р. Ці артефакти стали еталоном для датування аналогів не тільки в Україні, а й за кордоном.

Результати розкопок дозволили реалістично відтворити вигляд українського козака і селянина періоду Національно-визвольної війни, а також відкрити невідомі досі сторінки з козацького і селянського побуту. Вагому частку знахідок біля козацької переправи становили вироби зі шкіри – чоботи і пояси, а також елементи вбрання – металеві гапlickи з отворами для кріплення до одягу, срібні, мідні та латунні гудзики кулястої та яйцеподібної форми, більшість з яких орнаментована рельєфним рослинним або геометричним мотивами. У контексті проблеми, що розглядається у третьому розділі монографії, її авторкою аргументовано визначається типологія та призначення означених пам'яток.

Прискіпливий аналіз джерел і ретельне опрацювання наукової літератури дозволили А. Українець відтворити деталі та умови функціонування одягу Рівненщини у XVI–XVII ст. На їхній основі вона робить узагальнюючий висновок щодо впливу політичних, військових, економічних, соціальних, культурних факторів на ринок тканин, біжутерії і прикрас, на їхнє місцеве виробництво та безпосереднє виготовлення одягу для населення краю з урахуванням його станових відмінностей, естетичних

уподобань (моди), практичності тощо.

Визначенню особливостей одягу населення Рівненщини у добу пізнього Бароко, класицизму і романтизму присвячений четвертий розділ монографії – «Одяг XVIII–першої половини XIX ст.». Вони, особливості, визначаються у монографії документальними і наративними джерелами, науковими і науково-популярними студіями, колекціями професійної атрибуції мануфактур і цехів, тканин, одягу, біжутерії і прикрас з музеїв краю, України і зарубіжжя, пам'ятками образотворчого мистецтва.

У даному розділі книги зазначається, що на відміну від попереднього періоду на Рівненщині домінуючим стає не цехове, а мануфактурне (промислове) виробництво тканин: полотняне, суконне, шовкове і золототкане; паралельно розвивається килимарство.

Цікавим є висновок авторки, що суконна промисловість Волинської губернії у середині XIX ст. виробляла 60% продукції Російської імперії. Тільки у Рівному, яке на той час було лише повітовим містом, діяло вісім мануфактур, на яких працювали 378 робітників. Серед мануфактур краю виділялася Корецька, яка належала князю Й. Чарторийському і виробляла конкурентні у Європі шовкові тканини, килими, пояси тощо.

В означений період вбрання дворянського і міщанського стану суттєво не відрізнялося від інших регіонів імперії, проте сільське населення краю, особливо на Поліссі, створило свій власний, відмінний від інших регіонів країни, неповторний одяг з притаманними лише йому атрибутикою та елементами. З цього приводу необхідно зауважити, що висновки дослідниці підтверджуються не тільки її професійним хистом щодо визначення історичних, етнографічних, культурологічних та конструктивних особливостей вбрання, а й значною кількістю залучених нею аналогій та праць сучасників, серед яких виділяються імена дослідників Волині XIX–початку XX ст. О. Фотинського, Ю. Крашевського, І. Морачевича, Ф. Штейнгеля та інших.

На основі співставлення поданої у різних джерелах інформації авторка зробила наступний висновок щодо функціонування різноманітних за кроєм, способом використання, підбором тканин та їхньою якістю форм українського традиційного народного вбрання на Рівненщині у XVIII–першій половині XIX ст.:

- основний компонент жіночого і чоловічого вбрання – сорочка. Жіночі сорочки були довгими, з відкладними комірами, оздобленими вишивкою у червоних, синіх, та білих барвах. На сорочки жінки одягали як зшиті спідниці з домотканих та мануфактурних тканин, так і незшиті форми поясного вбрання: плахти, запаски, фартухи. Чоловіки носили сорочки на випуск, перерізаючи їх поясами, виготовленими переважно зі шкіри, на які підвішували шкіряну сумку «калиту». Характерне поясне вбрання чоловіків – полотняні та сукняні штани;

- жіночими головними уборами були намітки, виготовлені з прозорого полотна (серпанку), хустки із тканим або вишитим візерунком, чепці, що одягалися на намітку. Головні чоловічі убори – сукняні та смушкові шапки, а влітку – солом'яні капелюші;

- верхнім одягом жінок і чоловіків слугували свити (семряги) та кожухи;

- характерне взуття жінок і чоловіків – постоли і чоботи;

- жіноче святкове верхнє вбрання виготовлялося з тканин мануфактурного виробництва – це були катанки, бекеші, кафтани;

- серед жіночих прикрас виокремлюється коралове намисто, образки, монети, хрестики, золоті «медальки» (дукачі).

У п'ятому розділі дослідження – «Одяг кінця XIX–початку XX ст.» розглядається проблема, пов'язана з трансформацією культури вбрання населення Волинсько-

Поліського регіону України від завершення класицизму і романтизму до епохи розвинутого реалізму і початкового етапу модернізму.

Основними джерелами щодо всебічного розкриття означеної проблеми у книзі виступають колекції одягу з фондів Рівненського обласного краєзнавчого музею та інших державних і громадських музеїв області, музеїв України та зразки народного одягу з Волині і Волинського Полісся, що зберігаються у фондах Російського етнографічного музею у Санкт-Петербурзі (експедиції вчених-етнографів М. Коробки – 1904 р., І. Абрамова – 1906 р., Ф. Вовка – 1907 р., О. Сержпутовського – 1907 р., С. Сахарова – 1910 р.).

Не залишилися поза увагою А. Українець звіти Ф. Штейнегеля про колекції музею в с. Городок, упорядниками яких були відомі українські вчені М. Біляшівський і В. Доманицький (документи зберігаються у фондах Інституту рукописів ЦНБ ім. В. Вернадського НАН України).

Аналізуючи інформаційну складову проблеми, авторка монографії робить науково обґрунтований висновок, щодо формування комплексів вбрання Рівненщини у другій половині XIX–початку XX ст.: це був час, коли під впливом промислової революції у Російській імперії стрімко змінювалося життя її населення, зокрема в українських землях. Розвивалася торгівля, здійснювався активний товарообмін між регіонами. Стали більш доступними тканини фабричного виробництва. З ними у сільське середовище поступово приходять нові види вбрання, на які суттєво впливають міські традиції і мода.

У цьому контексті А. Українець наводить слова І. Савчинкова: «Коли існувало кріпосне право, тоді в історії селянського одягу не існувало ніякого прогресу, не було ніякої моди, але реформи 1860-х років створили нову моду в селянському вбранні, і в історії селянського одягу настав прогрес, який з кожним роком швидко розвивається» [3, с.115]. Авторка вважає, що поступально цей процес відбувався у південних районах Рівненщини, наближених до центрів промислового виробництва. У комплексі традиційного одягу відбувалися трансформації у його функціональному призначенні, крої, та кольоровій гамі. Разом з тим, не зважаючи на модні течії, деякий час традиційні складові вбрання, особливо на Поліссі, відігравали важливу роль. До них у першу чергу належали сорочки.

Незвичним і оригінальним уявляється висновок А. Українець про те, що серед різночасових нашарувань у традиційному одязі волинян і поліщуків означено періоду виділяється й архаїчний пласт, який коріннями заглиблюється до первинного джерела та знаходить вираження у простому крої сорочок, існуванні незшитих форм поясного вбрання, способах укладання волосся заміжніми жінками, багатстві декору, єдиній системі розташування орнаменту, ідентичності семантики найдавніших орнаментальних мотивів, що виявляють і характеризують світоглядні уявлення і прадавні вірування східних слов'ян, а декорування одягу вписувалося у загальну систему оздоблення житла.

Наводимо рядки з монографії: «Смугасті вишиті та ткані візерунки на одязі впліталися в інтер'єр селянського житла і перегукувалися зі смугами на рушниках і настільниках, керамічних виробках, ніби зливаючись з ними в один акорд злагоджених звуків. Таким чином творилася затишна, неповторно, творча атмосфера селянської оселі» [3, с. 171].

У шостому, останньому, розділі монографії – «Одяг 1920–1940-х років» розглядається процес трансформації народного вбрання сільського населення Рівненщини у зв'язку з активним проникненням у побут фабричних тканин з їхньою кольоровою гамою, яка суттєво вплинула на характер оздоблення одягу. У цей час,

завдяки жвавій торгівлі на місцеві ринки потрапляло багато імпортованих товарів, які були доступними і для сільського населення. А. Українець вважає, що у першу чергу ці зміни торкнулися сорочок. Читки геометричні вишиті композиції на них поступаються місцем рослинним, які поєднуються із зооморфними та орнаментальними зображеннями й «дають простір безмежній фантазії поліських та волинських вишивальниць». Відповідно до характеру вишивки змінюється її техніка: традиційна українська «заволока» майже повністю поступається місцем хресту і гладі. На думку авторки монографії були внесені і корективи у традиційний крій натільного вбрання. Під впливом міської моди з'являються сорочки на кокетці, завдяки чому зникають коміри; відповідно змінюється і оздоблення, яке позбавляється традиційної техніки, віддаючи перевагу фантазії та особистій майстерності вишивальниці. Одночасно з конструктивними змінами сорочки використовується новий вид декору, запозичений з міських кравецьких майстерень – застрочені складки на пазухах. Здебільшого такі сорочки виготовляли з перкалю на швейній машинці. Щодо поясного жіночого вбрання, то повсюди використовують спідниці з краму, а замість зав'язок вже пришивають гаплички або гудзики фабричного виробництва.

Чоловіки носили полотняні штани лише у будень; у святкові дні одягали штани з тканини фабричного виробництва, зокрема пошиті «на галіфе».

А. Українець зауважує, що значні зміни відбулися й у верхньому одязі. На півдні Рівненщини традиційні домоткані форми вбрання майже зникають із ужитку, на півночі їх використовують переважно люди похилого віку. Під впливом міської моди з'являються короткі суконні «піджаки» та пальта з фабричних тканин; кожухи стають значно коротшими.

Щодо функціонування головних уборів авторка робить висновок, що в цей час майже зникають із побуту чоловічі шапки з домотканого або валяного сукна, їх витіснили придбані у крамницях, з козирками. Поступово нівелюється різниця в пов'язуванні хусток заміжніми жінками та дівчатами. Хустки і пояси фабричного виробництва різного гатунку та розміру можна було придбати на ярмарках або у крамницях, потреба у домотканих виробках фактично зникає. Поступово виходить з ужитку намітки; їх використовують лише у якості подарунків, а пізніше – у народних обрядових і святкових дійствах.

Стосовно взуття на сторінках монографії читаємо наступне «...як і раніше, важливе місце на території Рівненського Полісся відводиться постолом, хоча молоді дівчата та парубки намагалися придбати шкіряне – чоботи чи черевики, у містечках – туфлі. [...] Зустрічаємо в цей час і «дрепи» («трепи») – шкіряне саморобне взуття на дерев'яній подошві у вигляді черевиків, туфель чи галош...» [3, с. 193]. Жіночі прикраси відзначаються значним розмаїттям. Велика увага приділяється намисту («моністо»), дукачам, «молитовкам», сережкам («завушниці») та персням («бручки»). Особливо багато прикрас вдягали на святкове вбрання.

Підсумком до розділу можна вважати наступне визначення авторки: «Загалом в одязі 1920–1930-х років відбулися значні трансформації, пов'язані з розвитком промисловості у Польщі, до складу якої входила Рівненщина. Під впливом, міської, західноєвропейської моди зазнали суттєвих змін традиційні компоненти народного вбрання, особливо стосовно крою та оздоблення. Зростання міст, швидке проникнення в селянській побут фабричних тканин, копіювання модних зразків згубно позначилися на народному мистецтві, призвели до порушення гармонійної цілісності народного одягу, а подекуди – до повної втрати і забуття місцевих традицій його конструювання та оздоблення, хоча стилістично частини одягу ще деякий час співіснували з традиційними» [3, с. 194]. На нашу думку, дослідження А. Українець щодо виникнення

та етапів розвитку традиційного народного вбрання в одному з регіонів України є у сьогоденні однією з провідних тем вітчизняної етнографії та культурології. Завдяки проведеним дослідницею широкомасштабних наукових студій було накопичено велику кількість матеріалів, які різнобічно характеризують одяг українського населення Рівненщини в означений період. Сформована у монографії джерельна база дає змогу вивчати етнокультурні процеси, що відбувалися на Волині від доби пізнього палеоліту до середини ХХ ст.

Не уникаючи відповідей на складні проблеми щодо становлення і розвитку традиційного одягу Рівненщини, авторка монографії дає свої наукові і виважені пропозиції з точки зору наукової парадигми.

Спираючись на вище означене, можна констатувати, що науковий рівень і актуальність монографії А. Українець не викликають жодного сумніву; вона заслуговує на те, щоб з нею ознайомились не тільки археологи, історики, етнографи, етнологи, культурологи, краєзнавці, а й наукова громадськість і фахове середовище. На сьогоднішній день книга є найбільш повною, виваженою і всебічно обґрунтованою репрезентацією комплексного аналізу археологічних, історичних, етнографічних та культурологічних джерел щодо розвитку традиційного одягу населення Волинсько-Поліського регіону України.

Список використаної літератури

1. Антонович В. Б. [Рец. на:] П. А. Бучинський. О Богдане Хмельницком. Харьков, 1882 год. / В. Б. Антонович // Киевская старина. – 1883. - Год второй. Том V. Январь-Апрель. – Киев : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – 974 с. ; Antonovich V. B. [Rets. na:] P. A. Butskiy. O Bogdane Khmelnitskom. Kharkov, 1882 god. / V. B. Antonovich // Kievskaya starina. – 1883. - God vtoroy. Tom V. Yanvar-Aprel. – Kiev : Tip. G. T. Korchak-Novitskogo, 1883. – 974 s.

2. Коротун І. М. Географія Рівненської області : природа, населення, господарство, екологія / І. М. Коротун, Л. К. Коротун. - Рівне : Ін-т підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, 1996. - 274 с. ; Korotun I. M. Neohrafiia Rivnenskoï oblasti : pryroda, naseleння, hospodarstvo, ekolohiia / I. M. Korotun, L. K. Korotun. – Rivne : In-t pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh kadriv, 1996. - 274 s.

3. Українець А. М. Традиційний одяг Рівненщини. У 2-х кн. / А. М. Українець. – Рівне : У фарватері істин, 2019. – Кн. 1. - 208 с.: іл. ; Ukrainets A. M. Tradytsiinyi odiah Rivnenshchyny. U 2-kh kn. / A. M. Ukrainets. – Rivne : U farvateri istyn, 2019. – Кн. 1. - 208 s.: il.

4. Українець Алла Миколаївна: етнограф, краєзнавець, музейний фахівець : наук.-допом. біобібліогр. покажч.: до 60-річного ювілею від дня народж. / Рівнен. обл. універсал. наук. б-ка ; уклад.: Н. М. Кожан. – Рівне : О. Зень, 2017. – 168 с. ; Ukrainets Alla Mykolaivna: etnohraf, kraieznaveц, muzeinyi fakhivets : nauk.-dopom. biobibliohr. pokazhch.: do 60-richnoho yuvileiu vid dnia narodzh. / Rivnen. obl. universal. nauk. b-ka ; uklad.: N. M. Kozhan. – Rivne : O. Zen, 2017. – 168 s.

Yu. Nikolchenko,

O. Holovko

THE REVIEW OF THE EDITION

Ukrainets' A. M. Traditional clothing of the Rivne region. In two books. Book 1 / A. M. Ukrainets'. – Rivne: In the Fairway of Truths, 2019. - 208 p.: il.

The first part of the monograph is analyzed «Traditional Clothing of Rivne Region» by

Honored Worker of Culture of Ukraine A. Ukrainets is analyzed. It is emphasized that this work is the first attempt in Ukrainian ethnography, local history and culture of a comprehensive study of the historical and cultural genesis of traditional clothing of the population of Rivne region - part of the great Volyn-Polissia region of Ukraine, from the late Paleolithic period to the middle of the twentieth century.

It is noted that in the context of the contemporary orientation of Ukrainian ethnography, local lore and cultural studies, aimed at analyzing the historical and cultural processes of development of traditional culture of Ukrainians and reviewing the established views on the perception of phenomena and features of regional folk culture in Ukraine, the choice of a researcher of the topic of the monograph. The undeniable scientific value and perspective of its use in historical, ethnographic, local lore and cultural studies, respectively in museum and cultural-educational practice, as well as in higher education institutions of Ukraine in the courses «History of Ukraine», «History of Ukrainian culture», «Ukrainian ethnography», «Traditional culture of Ukrainians», «Culturology», and the conclusions formulated at the end of the monograph are a strong theoretical basis for further research and development of the strategy of other scientific studies. It is noted that the monograph will be useful for scientists, students, cultural workers and is a significant contribution to the development of Ukrainian ethnography, local lore and cultural studies.